

НАЦІОНАЛЬНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ЯК ОСНОВА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Процес становлення сучасної української держави вимагає глибокого вивчення національного суверенітету як ключового елемента державотворення. Національний суверенітет, як складна та динамічна категорія, відіграє важливу роль у визначенні права нації на контроль над своєю державою та її ресурсами. У контексті української історії та сучасності це питання набуває особливої актуальності.

Незважаючи на тривалу історію терміна "національний суверенітет", що з'явився ще у XVIII столітті, досі не існує єдиного підходу до його суті та змісту. У сучасних дослідженнях часто використовуються три близькі за змістом поняття: народний суверенітет, національний суверенітет і суверенітет нації. Народний суверенітет передбачає, що джерелом влади є народ, який реалізує свою волю через вибори або референдуми. Держава в цьому контексті розглядається як організація, що представляє політичну єдність нації.

Класична західна політична наука трактує національний і державний суверенітет як синонімічні поняття. Наприклад, у Національній доповіді "Національний суверенітет України в умовах глобалізації" від 2011 року пропонується розглядати ці два терміни як тотожні. Водночас дефініція "народ" втрачає політичний аспект, перетворюючись на просте позначення населення, без уваги до політичної суб'єктності. Натомість термін "суверенітет нації" є точнішим і відображає сутність політичної влади, яка належить нації як сукупності громадян.

Питання національного суверенітету в сучасній українській науці здебільшого розглядається через призму міжнаціональних відносин і права на самовизначення. Однак цей звужений підхід не враховує повну складність поняття національного суверенітету як верховної влади, яку здійснюють громадяни в межах своєї держави. В українському дискурсі дослідження цієї теми ще не отримали належної уваги, хоча сам концепт часто використовувався в політичній риторичі як стратегічна мета державотворення.

На практиці національний суверенітет передбачає конкуренцію за контроль над державою з боку різних політичних груп, що володіють ресурсами. Суверенітет нації як носія влади не є статичною категорією; він формується і змінюється під впливом соціальних і політичних процесів.

Основними кроками по реалізації національного суверенітету в Україні можна вважати:

1. Проголошення незалежності України в 1991 році. Це був ключовий крок до відновлення національного суверенітету після багатовікової боротьби за незалежність, що відображало право українського народу на самовизначення.

2. Референдум 1991 року. Загальнонаціональне голосування, в якому понад 90% українців підтримали незалежність країни, продемонструвало волю народу як носія суверенітету і підтвердило легітимність проголошеної незалежності.

3. Події Революції Гідності 2013–2014 років. Цей масовий громадський рух став виразом народного суверенітету в умовах загрози національним інтересам, коли українське суспільство активно захищало свої політичні права та курс на європейську інтеграцію.

4. Відстоювання територіальної цілісності в умовах збройної агресії Росії з 2014 року. Суверенітет України опинився під загрозою через окупацію Криму та збройний конфлікт на Донбасі, проте держава та її громадяни активно відстоюють незалежність і право на самовизначення.

Для реального забезпечення національного суверенітету необхідна рівність доступу до державних механізмів, що є складним завданням в умовах сучасної політичної конкуренції. Основними інституціями для реалізації суверенітету є не лише держава, але й громадянське суспільство, яке забезпечує участь різних соціальних груп у державних процесах.

Національний суверенітет передбачає вирішення ряду протиріч: між державними інтересами та правами індивідуума, а також між потребою забезпечення прав нації як політичного суб'єкта та правами тих, хто не належить до цієї нації. Суверенітет нації реалізується через всю політичну систему держави і відображає ступінь участі її громадян у політичному житті країни.

Висновок. Національний суверенітет — це динамічна категорія, яка визначає право нації контролювати власну державу та її ресурси. Український національний суверенітет продовжує зміцнюватися на тлі внутрішніх і зовнішніх викликів, зокрема в умовах війни та необхідності проведення політичних і економічних реформ. Лише усвідомлюючи складність і багатогранність національного суверенітету, можна знайти ефективні рішення для його забезпечення в умовах сучасного виклику, зокрема в контексті глобалізації та технологічних змін.

Література

1. Воронянський О. В. Проблеми трансформації політичної суб'єктності в постіндустріальному суспільстві //Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. – 2020. – Т. 2. – №. 1-18. – С. 37-47.
2. Воронянський О. В., Зайончковський Ю. В., Романова С. С. Політологія з модулем «Україна, Європа, світ». – 2021.
3. Воронянський О. В., Моїсєєва Н. І. Вектори інституціоналізації нового світового порядку в контексті глобальних трансформацій постіндустріального суспільства //Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. – 2024. – Т. 1. – №. 26. – С. 27-40.
4. Воронянський О. В. и др. Національний суверенітет: український вимір в контексті світової політичної думки. – 2017.